

szerződés a kikötött több évi időtartam lejárta előtt, mint a K. T. 486. §-ába ütköző, érvénytelen.“ E. H. 353. sz. 1286/1906,

Véleményem szerint azonban a bíróság gyakorlata ez irányban téves és téves az idézett 8742/1929. sz. a. törvényszéki ítélet is, amely abból a feltevésből indul ki, hogy a biztosító keresete kártérítésre irányul, holott itt alaptalan gazdagodás visszatérítése iránti igényről van szó. Ennek a téves kiindulási pontnak szükségszerű következménye az elutasító rendelkezés, minthogy a közölt tényállás szerint a kártérítés megítélhetésének jogdogmatikai előfeltételei tényleg hiányoznak.

A biztosító tartamengedmény visszafizetése iránti igénye *condictio causa data causa non secuta* jellegű, melynek alapjául a tartamengedmény előfeltételét képező feltevés be nem következése szolgál. Ez esetben pedig ha véletlen is az alperes: akkor is marasztalandó. „Ha az alperes a marasztaló alsóbírói ítélet alapján fizetett a felperesnek és a felsőbbbíróság a felperest a keresettel elutasította, úgy a pereszeses felperes az általa felvett összeget a *kézhezvételtől számított törvényes kamatával együtt* tartozik a fizető félnek megtéríteni“, 200. E. H.) bárha a felperes vétlensége nyilvánvaló.

A gazdagodási kereset causája ugyanis független a vétkesség kérdésétől, vagy legalább is az alperes marasztalásának nem képezi előfeltételét valamely részére felróható körülmény. A felperesi vétkesség persze akadályul szolgál a kereset érvényesíthetőségének, viszont már a bilaterális turpitudó esetén is az állandóan követett újabb bírói gyakorlat szerint megítélendő a gazdagodási igény in integrum restitutioként. „Kétoldalú erkölestelen viszonyra való tekintettel ingyenesen kapott értékek, az előbbi állapot helyreállításként visszaszolgáltatók.“ (P. III. 7111/1927.)

A tartamengedmény visszatérítése iránti *condictio*val szemben tehát hatálytalanul védekezik alperes az 1927. évi X. t.-c. 8. §-ának 3. bekezdése esetében azzal, hogy a szerződés időelőtti felbontására a törvény ad módot neki, — mert ettől függetlenül megtérítésre köteles pusztán azért, mert azok a feltevések, melyeknél fogva a visszaigényelt előnyök-höz jutott, — nem valósultak meg.

Dr. Dietz László

Az egyházi házasság Szovjet-Oroszországban. T. Lajos és Theodora alperesek Oroszországban 1921. május 25-én szovjetházasságot kötöttek, majd I. városában N. egyház szertartása szerint 1921. augusztus 4-én egyházi házasságra is léptek.

A kir. Kúria szerint (Mjogi dtár. 22. k. 68. o) nincs semmi akadály annak, hogy az Oroszországban az alperesek által keresztény egyház hatóság előtt a most is élő egyházi jog szerint kötött házasságot minden vonatkozásban házasság-

nak lehessen tekinteni, míg az semmissé, vagy érvénytelennek nyilvánítva nincsen.

Az ítélet *aggályos*.

A probléma nemzetközi magánjogi, határjogi. A kérdés így hangzik: Mely állam anyagi magánjoga került alkalmazásra a házasságkötés alaki kellékei tekintetében? Melyik jogrend szemléletében élő jog az egyházi jog?

I. Szovjetházasság. A bíróság a H. T. 113. §-ában foglalt ütközési szabály alapján a szovjetházasságot valóságos házasságnak minősíthetné. Állandó gyakorlat azonban a H. T. 113. §-a, az a priori jogszabály helyett az a posteriori jogszabályt: a közrendi klauzulát hívja fel és magyar anyagi magánjogszabályt alkalmaz. A szovjetházasság *matrimonium non existens*.

*II. a) Az egyházi házasságkötésre a bíróság a H. T. 113. §-ában foglalt kollíziónorma alapján a kötés idejében és helyén fennálló jogot alkalmazza. Tehát a szovjetjog szabályai szerint döntendő el, hogy az egyházi házasság valóságos házasság-e. A szovjetjog szerint pedig az egyházi házasság önmagában épenúgy semmi, mint nálunk a házassági formák polgári tisztviselő nélkül. A szovjetjog szerint a *puszta egyházi kötés matrimonium non existens*. Existenssé éppen az a konstituens elem teszi, amely elemet a Kúria állandó gyakorlatában a közrendi klauzula felhívásával ebben a házasság joghatásai szempontjából nem létezőnek tekint, illetőleg amely elemtől a szovjetjog szerinti joghatást megtagadja. Azáltal ugyanis, hogy a házasság a szovjethatóságnál bejegyeztetik, válik a házasság a szovjetjog szerint létezővé és léte ezentúl ugyanolyan szabályok szerint bíraltatik el, mint a pusztán szovjetházasság. (A személyi állapotokat tárgyzó okmányok tárgyában 1918-ban kibocsátott rendelet 52. §-ának 2. bek.-e szerint „a vallási szokások szerint pap előtt kötött házasság a házasságot kötők számára jogokat és kötelezettségeket nem szül, ha csak a házasság az előírt módon be nincs jegyezve.“ Freund: Das Zivilrecht Sowjetrusslands. Leipzig. 1924. 46. o. „Eine religiöse Eheschliessung ist ohne bürgerliche Wirkung.“ Rascha: Grundriss. Heidelberg. 1927. 7. o.: Das GPEFV legte der Registrierung eine konstitutive Wirkung bei“. Grödinger: Zeitschrift für Ostrecht 1928. I. 696 o. ugyanígy) A düsseldorfi Oberlandesgericht így ítélt (Jur. Wochschr. 1923. 191. o.): A Szovjet-köztársaság képviselőjének információja szerint 1917. dec. 19-e óta Oroszországban a polgári házassági forma kötelező... Házasságok, amelyek kizárólag egyházilag kötvek, azóta nem létezőként kezeltetnek, hacsak mindkét fél indítványára a bejegyzés (a megfelelő hatóságnál) be nem következik.*

b) Ha azonban a bíróság erre az egyházi kötésre vonatkozólag is a közrendi klauzulát hívja fel és a H. T. 113.

§-ának mellőzésével *magyar anyagi jogot* alkalmaz, a házasságot ugyancsak *nem létezőnek kell tekintenie* a H. T. 30. §-a alapján. S a közrendi klauzula felhívása mellett szólnak mindazok az érvek, amelyeket a Kúria P. III. 1916/1926. sz. ítéletében felhoz (állandó életközösség hiánya, egyoldalú indokolásra, vétkességre nem szoruló felbontás lehetősége) hiszen „a felbontás egy fél kérelmére is bekövetkezik, tekintet nélkül arra, hogy a kötés egyházi, vagy világi volt-e.“ Freund: Das Zivilrecht der Sowjetunion, Leipzig, 1927. 12. a.

c) *A cári jog* szerint az egyházi kötés *matrimonium existens volna*. (Cari ptk. 31. §.) Ez a jog azonban nem alkalmazható. (v. ö. J. W. 1926. II. 2859. o.), mert a „házasságkötés idejében“ (H. T. 113. §.) már *nem létezett cári jogrend*. (V. ö. Kúria P. III. 8803/1927. sz., ahol a Kúria az 1917. július 2-án, a szovjetjog életbelépése előtt kötött házasságot helyesen valóságos házasságnak jelenti ki) és ha a cári uralom alatt keletkezett bizonyos szabályok ma élő szabályok is, ezek a szovjetjog, a mai állam szabályai. A cári jogrend az 1921-ben beállott tényállásra éppen annyi jogosultsággal lenne alkalmazható, mint amellyel a régi francia bíró az ordre public-ra hivatkozva az „apasági kereset“ kérdésében a magyar apa ellen indított perben a gall, a longobard vagy a hunn jogot alkalmazná. Vagy szovjetjogot kell alkalmazni, vagy a közrendi klauzula felhívásával magyar (vagy nemzetközi) jogot, semmi esetre sem cári jogot.

d) A „most is élő egyházi jog“ szerint a házasság valóságos házasság, illetőleg *matrimonium non existens*. E tekintésű házasság, illetőleg *matrimonium non existens*. E tekintetben a jogi helyzet nálunk ugyanaz mint Oroszországban. Az *egyház számára* ugyanis a puszta egyházi kötés *valóságos házasság*. Ebben az értelemben Magyarországon is él az egyházi jog. (H. T. 149. §.) Az *állam számára* azonban az „*élő egyházi jog*“ csak annyiban „*élő*“ jog, amennyiben az egyházi normák az államiakból *származtatottak*. Az állam az egyetlen közület, amely jogalkotó hatóságát *nem deriválja*. Az egyházi jog eme második értelműlete (itt csak erről lehet szó) az *állami akarat függvénye csupán*. (H. T. 138. és 148. §§. A német GVG. 15. §. 3. bek.) A kir. Kúriának tehát végeredményben nem „a most is élő egyházi jog“ szerint, hanem a szovjetjog, magyar jog ill. cári jog szerint kell elbírálni a kérdést. Az egyházi jog pedig a szovjetjog és a magyarjog szerint nem él az 1921. elvi kötésre vonatkozólag, a cári jog alkalmazásáról pedig szó sem lehet. (lásd fent c) alatt). „Él“ az az egyházi jog Oroszországban az 1917. december 20-a előtti, Magyarországon a H. T. életbelépése előtti kötésekre vonatkozólag.

e) Szóba kerülhet azonban még egy jog alkalmazása, s ez a házassulók mindegyikének hazai törvénye (*lex patriae*).

Ha tehát mindkét fél hazai joga ismeri az egyházi kötést (pl. lengyelek, görögök, palesztinaiak, stb.) a házasság *matrimonium existens*. Ennek a megoldásnak a H. T. 113. §-a sem akadály, mert *cessante ratione legis* (a törvényhozó abból indul ki, hogy a kötés helyének törvénye szerint köthető házasság; a szovjetjog értelmében azonban nem köthető a magyar bíró számára valóságos házasság), *cessat lex ipsa*: a H. T. 113. §-ának I. bekezdése, hogy átadja a helyet (az 1911. évi XXI. t.-c. 7. §. cikkében is foglalt) a dolog természetéből folyó kollizionódmának: a *lex patriae* alkalmazásának. Tehát az Oroszországban egyházi hatóság előtt 1921-ben kötött házasság valóságos házasság, ha mindkét fél hazai joga szerint valóságos házasság. (A tényállásból nem tudom kiolvasni, hogy ezek a tények fennforogtak.)

Ennek a felfogásnak nem mond ellent egyfelől az a tény, hogy a Kúria (B. III. 8803/1927. sz.) a szovjetjog életbelépése előtt magyar állampolgároknak Oroszországban kötött egyházi házasságát valóságos házasságnak tekintti, másfelől az, hogy magyar állampolgárnak szerb megszállás idején református lelkész előtti kötését *matrimonium non existens*nek minősíti, ámbár polgári tisztviselő előtt házasságot kötni lehetetlen volt.

Gondolatmentem tehát a következő két versengési szabályt kollizionódmánát hámozta ki:

1. A házasságkötés alaki kellékei a *lex loci actus* szerint ítélandók meg.

2. Ha lehetetlen (szovjetházasság, megszállás) az 1. szabálya szerinti kötés, mindkét fél hazai joga szerint döntendő el, hogy a házasság valóságos házasság-e.

Mindkét ütközési szabály egyaránt érvényesül a bel- és külföldön kötött házasságokra.

A kir. Kúria állásfoglalása a szovjetházasság kérdésében természetesen hoz magával olyan törekvést, amely valóságos házasság megkötésére Oroszországban formát keres. Ez az az emberi törekvés sugallta a kir. Kúria csak nemzetközi magánjogilag, nem emberileg aggályosnak tartott ítéletét.

Magam nem tudtam azt az alkalmazható jogrendszert megtalálni, amelynek szemléletében a kötés *matrimonium existens* volna.

Dr. Goldberger József

Jogszabályellenes határozat méltányossági alapon. Alperes ellen kártérítési per indul az 1912: VIII. t.-c. 5. §-ban foglalt biztosítási kötelezettség elmulasztásának következményei miatt. (A szakasz értelmében, aki mezőgazdasági munkásának balesetbiztosítását elmulasztotta tartozik a munkásnak ebből folyó teljes kárát megtéríteni.)